

**Posudek na habilitační práci Mgr. et Mgr. Adriány Koželové,
Ph.D.,**

***Preklad kultúrnych referencií z antiky a kultúrna kompetencia
prekladateľa***

Autorka: Mgr. et Mgr. Adriána Koželová, Ph.D.

Inštitút romanistiky, Filozofická fakulta PU v Prešove

Předložená habilitační práce kol. Adriány Koželové se zabývá *Překladem kulturních referencí z antiky a kulturní kompetencí překladatele*. Nutno podotknout, že spojení kultury a překladu je *per se* tématem omniprézentním v translatologii, přesto však je i úkolem dnešní teorie (a samozřejmě i praxe) překladu odkrývat jeho jednotlivé facety.

Stejně tak omniprézentní je v kontextu naší středoevropské kultury a vzdělanosti antická kultura a vzdělanost. Aktualizace antických kulturních referencí v kontextu současné teorie překladu a současné, tak značně časově vzdálené doby, je však tím, co představuje právě unikum práce Adriány Koželové a patří k jejím nesporným pozitivům. Sama habilitandka se spojení překladu a kultury úspěšně věnuje již po delší dobu, a to formou četných a kvalitních publikačních výstupů a stejně tak i při vlastní činnosti výukové.

Práce (čítající 258 stran včetně příloh) se skládá z pěti kapitol a závěru. Obsahuje část teoretickou zaměřenou na výklad ke kultuře a pak praktickou, kde se kulturní reference z antiky analyzují s ohledem na konkrétní frazeologický materiál ve slovenštině.

Úvodem autorka, vycházející, ač implicitně neuvedeno, z postulátu *principiální přeložitelnosti*, definuje kulturu a v tomto rámci se zaměřuje na antickou civilizaci a kulturu, přičemž tematizuje jak věci tradičně známé, tak usiluje o všestranný výklad kultury z hlediska anglosasko-německého (Boas, Benedictová, Meadová), ale i slovenského a českého (Harajová, Budil) odborného světa. Stran ovzpomínané sobnosti Prof. Ivo Budila by nicméně byla dále vhodná ze strany autorky této práce poznámka pod čarou, a to vzhledem ke kontroverzím, jež kolem jeho prací po jistý čas probíhaly a kvůli nimž se nabízí otázka, nakolik lze či nelze jeho

práce přijímat beze zbytku. Odpověď na otázku může dát právě sama habilitandka dle svého osobního úsudku vzhledem k přínosu citované Budilovy publikace pro tuto předloženou práci.

Následně je pozornost věnována *Kultuře překladu*, a to především v kontextu objektivních, subjektivně-objektivních a subjektivních překážek při překladu spjatých samozřejmě s (ne)možností přenosu kultury z jazyka výchozího do jazyka cílového. Překlad se jeví jako živý, proměnlivý, řečeno s Romanem Jakobsonem až „pružně stabilní“ interdisciplinární fenomén, přičemž autorka habilitační práce prokázala dobrou znalost domácí i zahraniční teoretické literatury z oblasti překladu, a to i napříč různojazyčnými filologiemi i mimo autorčino vlastní oborové romanistické zaměření (např. D. Katan, R. Mayoral, C. Nordová, ale také domácí teoretici J. Vilikovský, J. Rakšányiová nebo L. Šimon atd). Podobně si vhodně a náležitě ve vztahu k tématu vybírá odbornou literaturu takřikajíc „napříč generacemi“ (zahrnuty jsou vedle prací oborových klasiků i aktuální práce současné mladé translatologické generace např. pražské P. Mračkové-Vavroušové).

Těžiště výzkumu spočívá pak dle našeho názoru mj. hlavně ve stanovení statutu antických kulturních referencí, a to nejen s ohledem na oblast překládaných textů, ale především také na jejich „druhý život“ již v autentických textech ve slovenském jazyce.

Spojení translatologie a lingvistiky (frazeologie) je pro předloženou práci více než klíčové, což spatřuji i jako velmi zajímavý aspekt vzhledem k dalšímu bádání habilitandky. Jednotlivé frazeologismy z oblasti antické kultury byly vyhledány v řadě korpusů, což opět svědčí o obeznámenosti habilitandky s moderními a aktuálními metodami výzkumu. Domnívám se však, že stran zaobírání se frazeologismy by se nabízel i hlubší pohled směrem k oborové lingvisticky orientované frazeologii. Takto se autorka práce omezuje spíše na domácí autority v této oblasti významné zejména pro slovenskou stylistiku, ačkoli by se nabízely v tomto ohledu například explicitně frazeologické německojazyčné práce Christine Palm nebo Harald Burgera, pro slovensko-české prostředí jsou k dispozici např. i početné práce Petera Ďurča, Jiřiny Malé a nebo Hany Bergerové.

Právě vzetí v potaz i další frazeologické odborné literatury by rozšířilo pohled na frazeologismy s ohledem na jejich definici, ale také i formální charakter (věta versus syntagma či jednoslovné pojmenování atd., přísloví atd.) a napomohlo u analýzy k dalšímu možnému třídění. Jako klíčové by se zapojení například výše vzpomenutých prací jevílo zejména s ohledem na vlastnosti frazeologismů jako je pevnost, tradovatelnost a nebo neměnnost, případně na aktualizace frazeologismů v jejich okasionálním užití.

Dále by také práci obohatila úvaha nad tím, nakolik tradovatelnost frazeologismů v jejich neměnné podobě zůstává statická, případně zda se mění, např. srov. syntagma „trojský kůň“, původně ve významu „páté kolony“ či „skrytého nepřítele“, dnes však již především ve významu „počítačového viru.“ Rovněž se nabízí další otázka spíše pro budoucí výzkum, například s ohledem na budoucí neměnnost frazeologismů s antickými komponenty v opakovaných překladech děl antických klasiků, jež se tamtéž dá předpokládat a (možnou) rozdílností překladatelských postupů například při překladu beletrie (nebo jiných textových druhů), či v užíváním přímo již v jazyce cílovém.

I přes tyto nikoli výhrady, ale spíše otevřené otázky, vyplývající z mého vlastního spíše lingvisticky zaměřeného odborného translatologického zájmu a nikoli primárně literárně-vědného, považuji práci za zajímavý příspěvek k současnému translatologickému výzkumu, představující důležitý publikační mezník mezi publikacemi habilitandky. I tak by bylo vhodné, aby se však při rozpravě během obhajoby habilitační práce habilitandka k mým otevřeným otázkám vyjádřila a aby je vzala například při svém dalším zaobíráním se s frazeologickými jednotkami v potaz.

Podobně jako i u dalších prací Adriány Koželové, její text je psán systematicky, obě části práce, teoretická i empirická na sebe navazují, dokladové části jsou až s minuciózní přesností okomentovány a podloženy. Za analýzou je patrná pečlivá příprava. Je tedy, s ohledem jak na část teoretickou, tak na část empirickou, více než zřejmé, že předložená práce nabízí hluboký vhled do problematiky překladu frazeologismů spjatých s antickou kulturou, jakož i do problematiky obecně-kulturologické a problematiky anticko-historické, dále také v širším smyslu do vztahu mezi kulturou a překladatelskou činností a překladatelskou recepcí obecně.

Práce je psána, nakolik jako nerodilá mluvčí slovenštiny mohu posoudit, věcně správným, korektním slovenským jazykem, který i přes odborný fokus neztrácí čtivost. Dobré přehlednosti při čtení napomáhají četné názorné tabulky. Práce splňuje dle mého názoru po stránce formální i obsahové požadavky kladené na charakter habilitačních prací.

Z výše uvedených důvodů práci Adriány Koželové ráda doporučuji k obhajobě, připojujíc ve slovenštině patřičnou klauzuli:

Habilitačnú prácu (názov práce)Mgr. et Mgr. Adriány Koželové, Ph.D.,
odporúčam / prijať na obhajobu a po úspešnej obhajobe odporúčam / udeliť akademický
titul docent/ka v študijnom odbore /číslo: .. 2.1.35 prekladateľstvo a tlmočníctvo.....

Dátum: (do 3 mesiacov od vymenovania)24.2. 2019

.....
Doc. PhDr. Eva Maria Hrdinová, Ph.D.

Doc. PhDr. Eva Maria Hrdinová, Ph.D.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
ústav cizích jazyků
771 40 OLOMOUČ, Žižkovo nám. 5

Ředitelka Ústavu cizích jazyků PdF UP

Žižkovo nám. 951/5, 779 00 Olomouc CZ